

[Ο ΤΡΩΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ]

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Αρχαίοι Έλληνες Συγγραφείς
Ευριπίδης, [Ο τρωικός κύκλος] *Τρωάδες, Εκάβη, Ελένη*

Απόδοση: Δημήτρης Καλοκύρης

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου

Διορθώσεις: Αρετή Μπουκάλα

Σύνθεση εξωφύλλου: Δημήτρης Καλοκύρης

Σελιδοποίηση: Χριστίνα Κωνσταντινίδου

Copyright© Δημήτρης Καλοκύρης και Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2025

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Δεκέμβριος 2025

KET K006 ΚΕΠ 780/25 ISBN 978-618-07-1297-1

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,
ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

[*Ο τρωικός κύκλος*]

ΤΡΩΑΔΕΣ

•

ΕΚΑΒΗ

•

ΕΛΕΝΗ

Απόδοση
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σημείωμα του μεταφραστή	9
<i>Τρωάδες</i>	17
<i>Εκάβη</i>	83
<i>Ελένη</i>	153

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Οι *Τρωάδες* είναι μία ακόμα από τις σωζόμενες τραγωδίες που παίρνει το όνομά της από τον, γυναικείο συνήθως, Χορό (όπως οι *Ικέτιδες*, οι *Θεσμοφοριάζουσες*, οι *Χοηφόρες*, οι *Φοίνισσες*, οι *Βάκχες* κ.λπ.). Το κεντρικό πρόσωπο του έργου, η κατεξοχήν Τρωάδα, η Εκάβη, έχει ξεπεράσει τα όρια της έκπτωσής της. Η βασίλισσα θρηνεί τα ερείπια του τόπου της, τους νεκρούς συγγενείς, τους νεκρούς πολεμιστές, τον ίδιο τον εαυτό της, αλλά ο θρήνος τής προσθέτει δύναμη να βρίσκει επιχειρήματα και να παίρνει πρωτοβουλίες.

Πρίαμος ή Πέραμος σήμαινε βασιλιάς, κληρονομικός άρχοντας. Η Εκάβη, δεύτερη σύζυγος του άνακτα της Τροίας, ήταν μητέρα του Έκτορα, του Πάρη, του Έλενου, της Κασσάνδρας, της Πολυξένης και πολλών ακόμα ηρωικών μορφών (από 15 έως 50 λογαριάζονται, καθ' υπερβολήν βέβαια, τα παιδιά της!).

Το *Λεξικό του Σονίδα* (10ος αι.) ερμηνεύει το όνομά της συνεκδοχικά: *Έκάβη, ή έκαθεν βεβηκυία πρὸς τὸν ἄνδρα*: «αυτή που ήρθε από μακριά (= από τη Φρυγία) για να παντρευτεί». Η γραμμή καταγωγής της υπήρξε ανέκαθεν φιλολογικός γρίφος. Ως προς τον θάνατό της υπάρχουν επίσης πολλές παραλλαγές, όλες πάντως καταλήγουν στο ότι μεταμορφώθηκε σε σκύλο. Σε μία από τις παραλλαγές τη λιθοβόλησαν οι Αχαιοί επειδή τύφλωσε τον προδότη σύμμαχό τους Πολυμήστορα, αλλά όταν πήγαν να βγάλουν το πτώμα της κάτω από τις πέτρες αντίκρισαν ένα σκυλί με πύρινα μάτια. Στη χερσόνησο της Καλλίπολης, κοντά στον ποταμό Ρόδιο βρισκόταν τύμβος λεγόμενος «Κυνὸς σῆμα» και τον θεωρούσαν τάφο της Εκάβης [: *Σκύλα*

θα γίνεις με μάτια πύρινα. [...] Θα λένε «Της Σκύλας το Μνήμα» / και θα το έχουν οι ναυτικοί για σημάδι (Ευριπίδης, *Εκάβη*, στ. 1265 και 1274)].

Ο Ρόμπερτ Γκρέιβς, στο έξοχο μυθ-ιστόρημά του *Οι ελληνικοί μύθοι*, συνδυάζοντας διάφορες εκδοχές της παράδοσης, συνοψίζει: Η Εκάβη ήταν στην πραγματικότητα η τρικέφαλη θεά του Θανάτου Εκάτη, την οποία αρχικά εννοούσαν ως Τριπλή Θεά: Υπέρτατη Ουρανού, Γης και Άδη. Τα τρία κεφάλια της (λιονταριού, σκύλου, αλόγου) αναφέρονται στο τριμερές έτος και ο Κύων (ο Σκύλος) είναι το α του Μεγάλου Κυνός, το άστρο Σείριος [που ανατέλλει και στην *Εκάβη* του Ευριπίδη (στ. 1098-1103· βλ. σελ. 140-41): *Να φτερουγίσω ψηλά στους αιθέρες / στα ουράνια παλάτια, / και στα πύρινα άστρα / που λάμπουν ο Ωρίωνας κι ο Σείριος, / ή να κατέβω, ο έρμος, / στα κατάμαυρα νερά του Θανάτου;*]. Άλλοι ταυτίζουν την Εκάβη, ως Μαίρα, με τον αστερισμό του Μικρού Κυνός.

*

Συνεχίζοντας τις τριαδικές προσεγγίσεις στον αρχαίο ποιητικό λόγο, τη φορά αυτή συνδέουμε τρεις ευριπίδειες τραγωδίες που κατάγονται από τον τρωικό πόλεμο. Σε αντίθεση όμως με την αυθεντική «τρωική τριλογία» του Ευριπίδη –που την αποτελούσαν οι χαμένες τραγωδίες *Αλέξανδρος* (= Πάρης), *Παλαμήδης* και η σωζόμενη *Τρωάδες*–, τα τρία έργα που επιλέξαμε εδώ περιστρέφονται γύρω από αιχμάλωτες γυναικείες μορφές, με επίκεντρο την Εκάβη και την Ελένη. Στις δύο πρώτες τραγωδίες, από τη μια παρατάσσονται όλες οι Τρωάδες σύσσωμες με κορυφαία την Εκάβη και από την άλλη στέκει ολομόναχη, παρούσα ή απύσα, αιχμάλωτη των Αχαιών ή των Αιγύπτων, η Ελένη. «Το δημιουργήμα του Ευριπίδη ζει την πλάνη υπό τη μορφή της απώλειας του εαυτού της. Δεν της επιβάλλεται ένα πεπρωμένο αλλά ένας ρόλος. Γι' αυτόν τον λόγο, ενώ η ομη-

ρική Ελένη δεν μπορεί να κάνει τίποτε άλλο από το να θρηνεί, η Ελένη του Ευριπίδη είναι ικανή να αντιστέκεται, να διαμαρτύρεται» (J.-L. Backés).

Η επιλογή της ευριπίδειας *Ελένης*, με την ανατρεπτική παραλλαγή του μύθου και σε συνάρτηση με το ομότιτλο, κορυφαίο ποίημα του Σεφέρη, προκρίθηκε ως σκηνική πράξη που ακροβατεί διακριτικά ανάμεσα σε κωμικά και δραματικά στοιχεία, οδηγώντας οπωσδήποτε σε αποφόρτιση του ζοφερού κλίματος της τρωικής καταστροφής που διαποτίζει τις άλλες δύο τραγωδίες.

Το έργο είναι δεξιοτεχνικά κυμαινόμενο ανάμεσα στην τραγωδία και το σατυρικό δράμα. Η Μπ. Χιουζ γράφει ότι σε μια συντηρητική Αθήνα του 5ου αιώνα που η γυναίκα όφειλε να κλείνεται στο σπίτι, ο Ευριπίδης, γοητευμένος ίσως και ο ίδιος από την Ελένη, «γράφει μια κωμωδία αναλύοντας ένα φοβερό αστείο (τι μπορεί να είναι πιο διασκεδαστικό από την ιδέα μιας αθώας Ελένης;)». Άλλωστε, λίγους μήνες αργότερα, τη σατιρίζει εκκωφαντικά στο έργο του *Κύκλωπας*.

Εντέλει η ξανθή ηρωίδα, στο συγκεκριμένο έργο, αυτονομείται στον δικό της μύθο και δεν έχει σχέση με την προκλητική Σπαρτιάτισσα των *Τρωάδων*, ούτε, βέβαια, το αισιόδοξο τέλος της *Ελένης* προοιωνίζεται ότι κάπου στο Άργος караδοκεί ο *Ορέστης* (γι' αυτόν και την Ιφιγένεια θα μιλήσουμε στην επόμενη τριλογία).

Η Ελένη του Ευριπίδη είναι μια Πηνελόπη καταδικασμένη από τη μοίρα να προκαλεί καταστροφές και να αποτελεί, κατ'εξακολούθησιν, η ίδια, το μήλο της Έριδος που ξεσήκωσε κάποτε τον Πάρη.

«Κάθε καιρός κι η Ελένη του» λέει ο (Οδυσσέας) Ελύτης. Στα προομηρικά χρόνια η Ελένη, όπως και η ξαδέλφη της η Πηνελόπη, συναντάται ως σπαρτιατική θεότητα που αργότερα ηρωοποιήθηκε και συνδέθηκε με αττικούς μύθους· το ίδιο και η Εκάβη

που συνδέεται επίσης με την αττική Εκάλη, την ηλικιωμένη που φιλοξένησε ένα βράδυ τον Θησέα (θρυλούμενο εραστή της Ελένης) πηγαίνοντας να σκοτώσει τον ταύρο του Μαραθώνα.

Τον 4ο αιώνα, ο Παλλαδάς ο Αλεξανδρεύς (*Παλατινή ανθολογία*), με αφορμή τις δύο εμβληματικές ομηρικές ηρωίδες, κακολογεί γενικά τις γυναίκες:

Πᾶσαν Ὅμηρος ἔδειξε κακὴν σφαλερὴν τε γυναῖκα,
σώφρονα καὶ πόρνην, ἀμφοτέρας ὄλεθρον.
ἐκ γὰρ τῆς Ἑλένης μοιχευσαμένης φόνος ἀνδρῶν,
καὶ διὰ σωφροσύνην Πηνελόπης θάνατοι.

Ἵλιὰς οὖν τὸ πόνημα μιᾶς χάριν ἐστὶ γυναικός·
αὐτὰρ Ὀδυσσεΐη Πηνελόπη πρόφασις.

[*Ελεεινή και επικίνδυνη περιγράφει τη γυναίκα ο Όμηρος,
είτε συνετή, είτε πρόστυχη, σκέτος όλεθρος.
Γιατί μπορεί η μοιχεία της Ελένης να σκότωσε κόσμο
αλλά και η εγκράτεια της Πηνελόπης θανάτους προκάλεσε.*

*Για μια γυναίκα γράφτηκε η Ιλιάδα
όπως κι ο Οδύσσεια είχε για πρόσχημα την Πηνελόπη.]*

(Απόδοση Δ.Κ.)

Ἑλένη ἢ ἑλάνη (δασυνόμενη προφερόταν πάντα) ονόμαζαν ένα είδος πλεχτού καλαθιού που χρησιμοποιούσαν στην εορτή των «ἐλανηφορίων» για να μεταφέρουν προσφορές στον ναό της θεάς. Ἑλάνη λεγόταν επίσης ο πυρσός, η λαμπάδα από δέσμη επτά καλαμιών. Σύγχυση με το «σέλας» (λάμψη, φως) και τη φωτεινή (Σ)ελάνα/Σελήνη; Καταγωγή από την *εἶλη* (τη ζέστη του ήλιου) ή τον «κατακαίοντα» ήλιο (Σείριο;).

*Σελήνη αθρόα παρουσία
Ελένη η καμπύλη του κόσμου.
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ (1936)*

Τα λεξικά και οι άπειρες μελέτες είναι γεμάτα με εκδοχές και παραλλαγές του μύθου της καταγωγής, του βίου και της πολιτείας της Ελένης, ιστορίες των γάμων, των παιδιών και του θανάτου της. Κάποιοι μυθογράφοι θεωρούν την Ελένη και τα αδέρφια της (την Κλυταιμήστρα και τους Διόσκουρους Κάστορα και Πολυδεύκη) παιδιά του βασιλιά της Σπάρτης Τυνδάρεου· άλλοι βεβαιώνουν ότι είχαν πατέρα τον Τυνδάρεο, άλλοι ότι βγήκαν μέσα από το Κοσμικό Αυγό που γέννησε η Λήδα (*Iada* στην κρητική γλώσσα της Λυκίας = γυναίκα) μετά τις περιπτώξεις της, την ίδια νύχτα, με τον Τυνδάρεο αλλά και με τον μεταμορφωμένο σε κύκνο Δία. Υπάρχει όμως και η άποψη ότι μητέρα της ήταν η Μοίρα, η Νέμεση, ενώ η Λήδα απλώς τη θήλασε και την ανάθρεψε [Πανσανίας, *Ἀττικά* (I 33.8)· στο ίδιο βιβλίο ο Πανσανίας αναφέρει τη νήσο Ελένη, απέναντι από την Ελευσίνα, ενώ ο Στράβων (9.399) τη θέλει απέναντι από το Σούνιο: η σημερινή Μακρόνησος]. Στο τέλος, πάντως, η Ελένη –ίσως και ως εκδοχή της Αφροδίτης– οπωσδήποτε θεοποιείται και λατρεύεται σε διάφορες περιοχές (μέχρι την Αίγυπτο) και η καταστέρισή της συνδέεται μεγαλοπρεπώς με τον αστερισμό του Κύκνου.

*Με του Κύκνου ήρθα τη φύση
την απολλώνια.*

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ (1928)

Πρώτος της σύζυγος αναφέρεται ο Θησέας (με τον οποίο πιθανολογείται πως απέκτησε, έφηβη ακόμα, την Ιφιγένεια), ακολούθησε ο Μενέλαος, ο Πάρης, κάπου εμπλέκεται κι ο Αχιλλέας και, τελευταίος, πάλι ένας γιος του Πριάμου και της Εκάβης, ο Δηίφοβος. Η Ελένη, που την απάγουν αρκετές φορές και πάντα επιστρέφει, «είναι κατά κάποιον τρόπο και η ίδια ένα είδος δούρειου ίππου» (W. Burkert).

*Η Ελένη μόνο υπάρχουσα
μες στην αρχαία κατάρρευση πολέμων μύθων και θεών.
ΤΑΚΗΣ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ, Ελένη (1955)*

Ο Αισχύλος (*Αγαμέμνων*, 689) την κατακρεουργεί παρηχώντας το σεληνικό όνομά της: *έλέ-ναυς* (όλεθρος των πλοίων), *έλ-αν-δρος* (όλεθρος των ανδρών), *έλέ-πτολις* (καταστροφή των πόλεων). Κι ο Ευριπίδης διά στόματος Εκάβης (*Τρωάδες*, 890) την περιλούζει ανάλογα:

*Μαγεύει το βλέμμα των αντρών, ανάβει φωτιές στα σπίτια,
αφήνει πίσω της συντρίμια τις πόλεις
(αίρει γάρ ανδρῶν ὄμματ', ἐξαιρεί πόλεις,
πίμπρησιν οἴκους: ὧδ' ἔχει κηλήματα.)*

Και ο Γιάννης Δάλλας, πρόσφατα:

*Το ΕΛ του ΕΛέπτολις, και το ΕΛ του ΕΛέους,
το ΕΛ του ΕΛελεύ και του ΕΛντοράντο...*

*

Όπως η Εκάβη θα αποτελέσει την επιτομή του πένθους, του θρήνου της μάνας στον ύψιστο βαθμό (Οβίδιος, Προπέρτιος, Σενέκας, Δάντης, Σαίξπηρ κ.ά.), η Ελένη θα αφήσει το στίγμα της σ' ολόκληρη σχεδόν την αρχαιοελληνική και λατινική γραμματεία ως αιώνιο σύμβολο του απόλυτου κάλλους και θα ξαναβρεί τους υμνητές της στα νεότερα χρόνια, σε ποιητές όπως ο Απολλιναίρ, ο Ζουβ, ο Μποντλαίρ, ο Ρονσάρ, ο Γέιτς, ο Νταρίο, η Άτγουντ και πλείστους Έλληνες: Παλαμάς, Καζαντζάκης, Σικελιανός, Σεφέρης, Ελύτης, Ρίτσος (ιδίως), Σινόπουλος, Βαλαωρίτης, Δάλλας, Αρανίτσης, Χαραλαμπίδης και πολλούς άλλους.

*Η Ελένη των ποιητών
Είναι σκιά ενός άστρου που φλέγεται
της λεμονιάς το άρωμα Λευκή.*

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ (1961)

Μήπως μπορούμε να διαβάσουμε την εκδοχή του Ευριπίδη σαν μια αλληγορία (κάθε) ιδεολογήματος; Παλεύουμε για κάτι που δεν υπάρχει αντικειμενικά παρά μόνο μέσα στο Εγώ μας: πατρίδα, θρησκεία, καλό/κακό, συναίσθημα κ.λπ.

Η γοητεία που αντανακλάται στον καθρέφτη των ονείρων και προκαλεί ένα νεφέλωμα αυτοκαταστροφής...

*

*Όσο υπάρχουνε Αχαιοί θα υπάρχει μία ωραία Ελένη
και ας είναι αλλού το χέρι αλλού ο λαιμός.*

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ, *Μαρία Νεφέλη* (1978)

ΠΗΓΕΣ

Jean-Louis Backés, *Ο μύθος της Ελένης* (1984), μτφρ. Μαίρη Γιόση, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, 1993.

Walter Burkert, *Ελληνική μυθολογία και τελετουργία*, μτφρ. Ηλέκτρα Ανδρεάδη, ΜΙΕΤ, 1993 [1979].

Ρόμπερτ Γκρέιβς, *Οι ελληνικοί μύθοι*, μτφρ. Λ. Ζενάκος και Μανουέλα Μπέρ-κη, Πλειάς-Ρούγκας, 1979 (4 τόμοι) [1955].

Mircea Eliade και Ioan P. Coulianu, *Λεξικό των θρησκειών*, μτφρ. Ευ. Γαζής, Χατζηνικολή, 1992 [1989].

Pierre Grimal, *Λεξικό της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Μυθολογίας (Dictionnaire de la mythologie grecque et romaine*, PUF 1951, ⁵1976), μτφρ. Βασίλης Άτσαλος, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1991.

Μπέττανυ Χιουζ, *Ωραία Ελένη· θεά, πριγκίπισσα, εταίρα*, μτφρ. Θ. και Μ. Κονταράκης, Πατάκης, 2007 [2005].

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι [αγκύλες] περικλείουν επεξηγηματικές προσθήκες του μεταφραστή, ενώ τα {άγκιστρα} δηλώνουν αμφισβητούμενους στίχους.

ΤΡΩΑΔΕΣ

(-415)

*Στην ανάμνηση του Ερρίκου Μπελιέ,
έκπαλαι φίλου*

(HECUBA)

*Ubi hanc anilis exspuam leti moram?
Natam an nepotem, coniugem an patriam fleam?
An omnia? an me? Sola mors uotum meum.
Infantibus uiolenta , uirginibus uenis,
Ubicumque properas, saeua : me solam times,
Vitasque : gladios inter ac tela et faces
Quaesita tota nocte, cupientem fugis.
Non hostis, aut ruina, non ignis meos
Absumsit artus : quam prope a Priamo steti ?*

(NUNTIUS)

*Repetite celeri maria, captiuae, gradu.
Iam uela puppis laxat, et classis mouet.*

(EKABH)

Πότε θα λυτρωθώ από την ατέλειωτη κι άθλια ύπαρξή μου;
Ποιον να θρηνήσω; την κόρη ή τον εγγονό μου;
τον άντρα μου ή τη χώρα μου, ή όλα
όσα έχασα μαζί και τη δυστυχία μου; Αχ θάνατε,
εσύ είσαι ο μόνος που ποθώ. Το σκληρό σου χέρι
θερίζει κορίτσια κι αγόρια, χτυπάς παντού σαν την αστραπή
και μονάχα εμένα τρέμεις και μ' αποφεύγεις!
Μάταια σ' έψαχνα όλη τη νύχτα στις φωτιές,
στα ξίφη ανάμεσα και στα δόρατα: μου ξέφευγες,
και δεν μπόρεσα να χαθώ από το σίδερο του εχθρού,
κάτω από τα ερείπια της πατρίδας μου, μέσα στις φλόγες
που την κατάπιαν. Κι ήμουν α πλάι στον Πρίαμο, η έρμη!

(ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ)

Τα πανιά ξεδιπλώθηκαν ήδη, τα πλοία ξεκινάνε.
Εμπρός, αιχμάλωτες, στην ακτή.

ΣΕΝΕΚΑΣ, *Τρωάδες*, στ. 1170-1180 (± 43, απόδοση Δ.Κ.)

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Ποσειδώνας

Αθηνά

Εκάβη

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΗΣ ΤΡΟΙΑΣ

Χορός

ΤΡΩΑΔΕΣ

Ταλθύβιος

ΑΧΑΙΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ

Είναι αυτός που, μαζί με τον Οδυσσέα, έφερε την Ιφιγένεια στην Αυλίδα με πρόσχημα ότι θα παντρευτεί τον Αχιλλέα.

Κασσάνδρα

ΚΟΡΗ ΤΗΣ ΕΚΑΒΗΣ

Ανδρομάχη

ΝΥΦΗ ΤΗΣ ΕΚΑΒΗΣ (ΣΥΖΥΓΟΣ ΤΟΥ ΕΚΤΟΡΑ)

Μενέλαος

ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Ελένη

ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΔΙΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΗΔΑΣ, ΣΥΖΥΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΝΕΛΑΟΥ

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

Είμαι ο Ποσειδώνας. Άφησα τα αλμυρά βάθη του Αιγαίου,
και τους υπέροχους κυματισμούς που σχηματίζουν,
χορεύοντας, τα πόδια των Νηρηίδων,
κι ήρθα εδώ, στη γη της Τροίας,
μια πόλη που, με τον Απόλλωνα μαζί, κάποτε θωρακίσαμε
με πέτρινους, γεροχτισμένους πύργους
και που ποτέ δεν πάψαμε να τη φροντίζουμε από τότε.
Τώρα, χάνεται από τα όπλα των Αργείων,
πνιγμένη στον καπνό.

Κάποιος Επειός, από τα μέρη του Παρνασσού,
απ' τη Φωκίδα, έφτιαξε, με οδηγίες της Αθηνάς,
ένα [ξύλινο] άλογο που εγκυμονούσε τον όλεθρο
και το 'στειλε μέσα στην πόλη γεμάτο στρατιώτες·
μάλιστα, από τα δώρατα που έκρυβε η κοιλιά του,
θα τ' ονομάσουν κάποτε «δούρειο ίππο».

10

Τα άλση ερήμωσαν και οι ναοί πνίγηκαν στο αίμα.

Ο Πρίαμος έπεσε στα σκαλοπάτια
πλάι στον βωμό του Δία, του προστάτη του.

Οι Αχαιοί φορτώνουν τα καράβια τους
με άφθονο χρυσάφι και λάφυρα της Τροίας.

20

Κι οι Έλληνες που πολιορκήσαν αυτή την πόλη
περιμένουν τώρα να γυρίσει ο καιρός
για να ξαναδούν, μετά από δέκα [καλοκαιρινές] σοδειές,
τις γυναίκες και τα παιδιά τους.

Έτσι, εγώ –νικημένος απ' την Αργίτισσα θεά, την Ήρα,
και την Αθηνά, που συμμάχησαν να εξοντώσουν
τους Τρώες–

αφήνω [τώρα] το περίφημο Ίλιον και τους βωμούς μου.

Όταν ρημάξει μια πόλη, ρημάζουν και οι ναοί μας·
κανένας πια δεν πάει να προσκυνήσει.

Ο Σκάμανδρος στενάζει από χιλιάδες αιχμάλωτες

που κλαίνει καθώς τις μοιράζονται οι κατακτητές με κλήρο.
 Άλλες τυχαίνουν σε Αρκάδες,
 άλλες σε Θεσσαλούς πολεμιστές 30
 κι άλλες κληρώνονται σε Αθηναίους άρχοντες,
 απόγονους του Θησέα.
 Και όσες Τρώαδες δεν κληρώθηκαν,
 βρίσκονται εδώ, σ' αυτά τα παραπήγματα,
 και τις κρατάνε χωριστά, για τους αρχηγούς
 του στρατεύματος·
 ανάμεσά τους βρίσκεται [κι εκείνη] η Σπαρτιάτισσα,
 η κόρη του Τυνδάρεου, η Ελένη,
 που με το δίκιο τους τη συμπεριλαμβάνουν στις αιχμάλωτες.
 Κι αυτή η δύστυχη που βλέπετε εδώ, μπροστά στην πύλη,
 να κλαίει με μαύρο δάκρυ τους [νεκρούς της], είναι
 η Εκάβη.
 Της σκότωσαν φρικτά την κόρη της, την Πολυξένη,
 πάνω στον τάφο του Αχιλλέα, πάει ο Πρίαμος, 40
 παν τα παιδιά τους...
 Κι εκείνο το κορίτσι, την Κασσάνδρα,
 κυριευμένη από το πνεύμα του μεγάλου Απόλλωνα,
 τη διάλεξε ο Αγαμέμνωνας παράνομα,
 με το έτσι θέλω, για το κρεβάτι του,
 αψηφώντας κάθε σεβασμό στον θεό.
 Ήρθε η στιγμή ν' αποχαιρετήσω, λοιπόν,
 αυτή την κάποτε σπουδαία πόλη, με τα απόρθητα τείχη
 που θα στεκόταν ακόμα [περήφανη]
 αν δεν την κατέστρεφε η Αθηνά η Παλλάδα.

ΑΘΗΝΑ

Μπορούμε να ξεχάσουμε την παλιά μας έχθρα
 και να πω δυο λόγια στον αδελφό του πατέρα μου,
 τον μεγάλο κι ένδοξο [Ποσειδώνα]; 50

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

[Και βέβαια] μπορούμε· όταν συναντάς συγγενείς
χαίρεται η ψυχή μας, Αθηνά [μου], ασύγκριτη.

ΑΘΗΝΑ

Χαίρομαι που έχει μαλακώσει η οργή σου, άρχοντά μου,
γιατί έχω νέα που ενδιαφέρουν και τους δυο μας.

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

Φέρνεις κανένα μήνυμα ουράνιο
από τον Δία ή κάποιον άλλον;

ΑΘΗΝΑ

Όχι, αλλά ήρθα να ζητήσω τη βοήθειά σου
γι' αυτόν τον τόπο εδώ που βρισκόμαστε, την Τροία.

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

Ξέχασες το παλιό σου μίσος
και τη λυπήθηκες τώρα που έγινε στάχτη;

60

ΑΘΗΝΑ

Πες μου, αρχικά· θα συνεργαστείς;
Θα βοηθήσεις να κάνω αυτό που θέλω;

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

Ναι, αλλά πες μου κι εσύ:
ήρθες για τους Αχαιούς ή για τους Τρώες;

ΑΘΗΝΑ

Θέλω να δώσω χαρά στους παλιούς μου εχθρούς,
τους Τρώες, και μαύρο γυρισμό στους Αχαιούς.

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

Πώς κι αλλάζεις έτσι εύκολα γνώμη;
Τη μια μισείς και την άλλη αγαπάς;

ΑΘΗΝΑ

Δεν πρόσβαλαν κι εμένα και τον ναό μου;

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

Ξέρω, ο Αίαντας έσερνε την Κασσάνδρα με τη βία.

70

ΑΘΗΝΑ

Και οι Αχαιοί κοιτούσαν δίχως να βγάζουν άχνα.

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

Η Τροία δε θα έπεφτε χωρίς εσένα.

ΑΘΗΝΑ

Γι' αυτό θέλω να με βοηθήσεις να τους τυραννήσω.

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

Πολύ ευχαρίστως. Τι σκέφτεσαι να κάνεις;

ΑΘΗΝΑ

Θέλω να τους κάνω [τον βίο αβίωτο κι] αγύριστο
τον γυρισμό τους.

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

Όσο είναι στη στεριά ή όταν ανοιχτούν στο πέλαγος;

ΑΘΗΝΑ

Καθώς θα φεύγουν απ' την Τροία
και θ' αρμενίζουν για τα σπίτια τους.

Ο Δίας θα ρίξει βροχή και χαλάζι ασταμάτητο
 με σκοτεινιά και μαύρες καταιγίδες.
 Μου υποσχέθηκε πως θα μου δώσει τον κεραυνό του
 να καίω των Αχαιών τα πλοία.

80

Κι εσύ, με τη σειρά σου, καθώς θα περνούν το Αιγαίο
 να σηκώσεις τρικυμίες και κυκλώνες,
 να γεμίσεις με πτώματα τα στενά της Εύβοιας,
 για να μάθουν από δω κι εμπρός οι Αχαιοί
 να σέβονται τους ναούς μου
 και τους ναούς των υπόλοιπων θεών.

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

Σύμφωνοι· θα σου κάνω τη χάρη αυτή
 χωρίς πολλή συζήτηση· θα ταραξώ [τα έγκατα] του Αιγαίου.
 Οι ακτές της Μυκόνου, οι σκόπελοι της Δήλου,
 η Σκύρος, η Λήμνος και το ακρωτήριο του Καφηρέα
 θα γεμίσουν κορμιά πνιγμένα.

90

Τρέξε αμέσως στον Όλυμπο, πάρε τ' αστροπελέκια
 του πατέρα σου και παραφύλαγε
 να δεις πότε θα λύσουν οι Αχαιοί τους κάβους.
 Είναι τρελός ο άνθρωπος που λεηλατεί πολιτείες,
 ναούς και τύμβους και ιερά μνημεία.
 Γιατί όποιος ρημάζει, στο τέλος ρημάζεται.

ΕΚΑΒΗ

Ψηλά το κεφάλι σου, κακομοίρα,
 τον λαιμό σου ανασήκωσε· Τροία τώρα δεν υπάρχει,
 κι ούτε εμείς είμαστε βασιλιάδες πια της Τροίας.
 Μην αντιστέκεσαι στις τύχης τα γυρίσματα
 πήγαινε όπου σε πάει το κύμα,
 μη στρίβεις το τιμόνι της ζωής αντίθετα στο ρεύμα.
 Ααααα!

100

Τι να πρωτοκλάψω, η δύστυχη:
 τα παιδιά μου, την πατρίδα, τον άντρα μου;
 Τέτοιο σπουδαίο παρελθόν
 και δεν έμεινε τί-πο-τα.
 Τι να θυμηθώ, τι να λησμονήσω 110
 και τι να θρηνήσω;
 Υποφέρω η δύστυχη, πονούν τα κόκαλά μου
 έτσι πεσμένη στο σκληρό έδαφος.
 Πονάει το κεφάλι, πονάνε οι κρόταφοι, τα πλευρά μου,
 πώς θα 'θελα να σαλεύω το σώμα μου
 και να ισορροπεί η ράχη μου στον ρυθμό του
 καθώς κυλά αστείρευτο το δάκρυ.
 Λυπημένο μουρμούρισμα, 120
 θλιβερό ουρλιαχτό της δυστυχίας.

Οι κωπηλάτες έφεραν στην ιερή μας Τροία τα καράβια,
 αρματωμένα με παλαμάρια από πάπυρο αιγυπτιακό,
 με εμβατήρια θριαμβικά, γλυκόλαλες σάλπιγγες
 [αφήνοντας] τ' απάνεμα ελληνικά λιμάνια
 για να διασχίσουν οι γρήγορες πλώρες τους
 της θάλασσας [την αλμυρή] πορφύρα.
 Αχ, στα παράλια της Τροίας αράξατε 130
 για την καταραμένη γυναίκα του Μενέλαου,
 ντροπή του Κάστορα και του Ευρώτα [ποταμού],
 που ήταν η αιτία να σφαχτεί
 ολόκληρος Πρίαμος,
 πενήντα παιδιών πατέρας
 κι εγώ, η δύστυχη Εκάβη,
 να καταντήσω σ' αυτή την εξαθλίωση.
 Αχ, και τώρα κάθομαι εδώ, παρατημένη
 έξω από τις σκηνές του Αγαμέμνονα,
 γριά γυναίκα, με τα μαλλιά κουρελιασμένα στον θρήνο

να με σέρνουν απ' το σπίτι μου, δούλα σε ξένη χώρα. 140
 Αχ, έρμες γυναίκες των σιδερόφραχτων Τρώων,
 δύστυχες κόρες, κακοπαντρεμένες,
 η Τροία καίγεται, ουρλιάζουμε...
 Τώρα θα πιάσω τον θρήνο
 όπως η μάνα των πουλιών
 που κελαηδάει στα πουλάκια της
 έναν σκοπό αλλιώτικο
 όχι σαν κι εκείνον που τραγουδούσα
 βαριά πατώντας σε ρυθμό ανατολίτικο
 με το σκήπτρο του Πρίαμου στο χέρι 150
 όταν έσερνα τον χορό στα μεγάλα πανηγύρια.

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

Τι φωνάζεις, Εκάβη; Τι ουρλιάζεις;
 Ήρθε κανένα νέο; Ο θρήνος σου
 ακούστηκε ως πέρα, στις σκηνές,
 και ο φόβος έσκισε τις καρδιές των Τρωάδων
 που στενάζουν αιχμάλωτες
 κάτω απ' τις τέντες [των Αργείων].

ΕΚΑΒΗ

Στα πλοία τους, κορίτσια μου,
 πιάσανε κιόλας τα κουπιά. 160

ΧΟΡΟΣ

Και τι θέλουν; Να μας φορτώσουν στ' αμπάρια
 και να μας πάρουν απ' τη χώρα μας;

ΕΚΑΒΗ

Δεν ξέρω· πάντως δεν είναι για καλό.

ΧΟΡΟΣ

Αλίμονο!

Βγείτε απ' τις σκηνές σας, δύστυχες Τρωάδες,
να μάθετε τα βάσανα [που μας περιμένουν]:
οι Αργείοι όπου να 'ναι ξεκινάνε.

ΕΚΑΒΗ

Ααα!

Όχι, μη μου φέρετε τώρα εδώ την Κασσάνδρα,
που την κυριεύει η μανία
να μην την πιάσει η κρίση της βακχείας
και ντροπιαστούμε μπροστά στους Αργίτες.
Φτάνουν τα άλλα μου μαρτύρια.
Αχ! Έρημη Τροία, χάθηκες,
και όσοι σ' αφήνουν, ζωντανοί ή σκοτωμένοι,
θα ρημάζουν.

170

ΧΟΡΟΣ

Αχ! Έφυγα από τις σκηνές του Αγαμέμνονα, εκεί πέρα,
ν' ακούσω να μου πεις, βασίλισσά μου,
τι αποφάσισαν για μας τις δύστυχες οι Αργίτες:
θα μας σκοτώσουν [πρώτα], άραγε,
ή ετοιμάζονται να πιάσουν τα κουπιά οι ναύτες;

180

ΕΚΑΒΗ

Από τα ξημερώματα έχω κατέβει ως εδώ
τρέμοντας και ριγώντας.

ΧΟΡΟΣ

Έστειλαν οι Αχαιοί κανέναν κήρυκα;
[Μάθαμε] ποιαν από μας παίρνει ο καθένας τους δούλα;